

KIM DE L'HORIZON

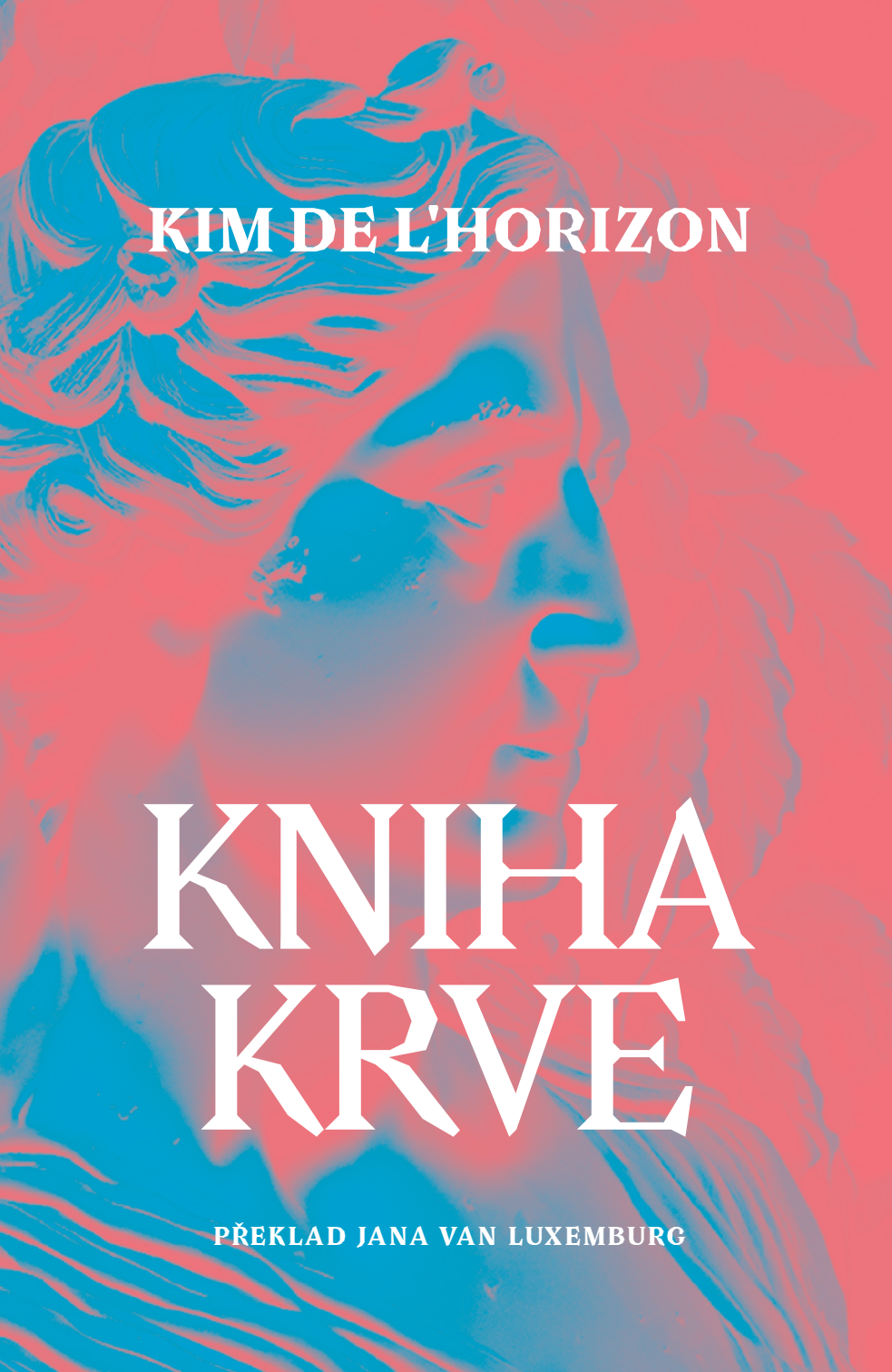
KNIHA
KRVE

Německá knižní cena 2022

HOST

BRNO 2023

KIM DE L'HORIZON

KNIHA
KRVE

PŘEKLAD JANA VAN LUXEMBURG

Varování:

Kniha obsahuje explicitní rasistické výrazy
a etnické stereotypy, což může vyvolávat
nepříjemné pocity a způsobovat retraumatizaci.

Vydání této knihy podpořila
Švýcarská kulturní rada Pro Helvetia
Published with the support
of the Swiss Arts Council Pro Helvetia

Original German title: Blutbuch
Copyright © 2022 DuMont Buchverlag, Köln

Mani Matter, "Es git e Bueb mit Name Fritz"
© Matter + Co. Verlag, Bern / Zytglogge
Verlag, Schwabe Verlagsgruppe AG, Basel
(song text quoted on pp. 99, 100 and 111)

Translation and foreword
© Jana van Luxemburg, 2023

Czech edition © Host – vydavatelství, s. r. o., 2023
(elektronické vydání)
ISBN 978-80-275-1952-1 (PDF)
ISBN 978-80-275-1953-8 (ePUB)
ISBN 978-80-275-1954-5 (MobiPocket)

Předmluva

Buďte kreativní, nabádá Kim de l'Horizon překladatele v dopise určeném právě jim: těm, na něž Blutbuch potměšile vyplazuje svůj zdánlivě nezkrotný jazyk a těší se, jak si na něm vylámou zuby. Už samotný název v sobě skrývá pořádnou dávku dvojsmyslnosti. Blutbuch (kniha krve) stojí v němčině jen krůček od slova Blutbuche (krvavý buk), v češtině označujícího buk červenolistý, jednoho z „protagonistů“ knihy. Můžeme jen tušit, že to nenápadné přebývající „e“ potouchle splývá s modrým pozadím na obálce. Krev v názvu nepoukazuje pouze na barevný odstín bukových listů, ale především na rodinu a rodinnou historii, se kterou se hlavní postava snaží vypořádat a při jejímž odhalování jde až na dřeň, tedy do krve.

Nespoutaný jazyk mění barvu jako chameleon. Jednou tvoří jednoduché, krátké věty dětské mluvy, jindy souvětí přes celou stránku. Tu je prošpikovaný angličtinou, tam zase přechází v nesrozumitelný bernský dialekt. Prokluzuje mezi prsty jako tělo hlavní postavy v jejích vlastních představách. Celá kniha představuje jeden velký jazykový experiment. Hranice neexistují, rozválcovala je hravost a kreativita. Takový text je pro každého*dou překladatele*ku mimořádnou výzvou, třebaže mu*jí posléze připraví nejednu pernou chvíli. Ale odolat mu nejde. Ani já neodolala.

První jazyková záludnost samozřejmě souvisela s nebinární identitou hlavní postavy, která často promlouvá v minulém čase. Čeština na rozdíl od němčiny v první osobě jednotného čísla prozrazuje, zda mluví žena, nebo muž. Původně jsem zamýšlela kombinovat historický prezens s jedním z doporučovaných způsobů překladu nebinární mluvy,

a to se spojením gramatiky první osoby jednotného a množného čísla (např. „šli jsem“). Tento způsob jsem zvolila na základě zhlédnutí přednášky Základní principy inkluzivního jazyka, která se konala v rámci Jeronýmových dnů 2022. V textu toto řešení fungovalo, ovšem jen do chvíle, kdy hlavní postava začala popisovat zážitky s přáteli. Výrazy typu „šli jsem“ se zde ocitaly v nebezpečné blízkosti běžné první osoby množného čísla („šli jsme“) a text se stával nepřehledným. Nakonec jsem použila pouze historický prézens (s čímž souhlasil*a i autor*ka) a v pasážích, kde bylo třeba ponechat minulý čas, jsem volila neutrální obraty typu „napadlo mě“. Vzpomínky na dětství jsem zachycovala středním rodem (to dítě). Vzhledem k tématu nebinarity jsem v knize nepřechylovala ženská příjmení.

Dalším překladatelským oříškem byl bernský dialekt. Jednotlivá slova jsem řešila různými způsoby: vhodným, podobně znějícím českým výrazem (Truckli — truhličky), vytvořeným germanismem (Fotzelschnitten — focelšnity), vymyšleným slovem, které zní podobně jako originál a zároveň evokuje jeho význam (abläschälä — odšalálit), výrazem vytvořeným z přeloženého základu bernské předlohy (braven — uřádnit se) či použitím méně známého českého označení v pozměněné podobě (Meertrübeli — meruzlinky, z výrazu „meruzalky“, což je rybíz). Na poslední uvedené řešení mě navedla moje slovenská kolegyně Zuzana Demjánová, které bych tímto chtěla poděkovat za cenný tip. Nikdy předtím jsem se s termínem „meruzalka“ nesetkala. Nesmím zapomenout ani na klíčová slova Meer a Grossmeer, u nichž jsem věděla, že je kvůli důležitému přidanému významu (Meer = moře) musím v nějaké přijatelné podobě zachovat. Pomohla mi česká country klasika z Osvobozeného divadla „Babička Mary“, kterou znám od dětství a díky níž

zní výraz „méři“ (samostatně i ve složeninách) mým uším důvěrněji, „rodinněji“. S analogicky vzniklým výrazem „pér“ jsem naopak musela zacházet opatrně, především při skloňování, aby se nezačal podobat jinému slovu, používanému v knize ve zcela odlišných situacích.

„Samostatnou kapitolu“ představovala kapitola 4, zvlášť první verze životopisu Barbary Züllig, psaná bernským dialektem. Snažila jsem se, aby text po zběžném přelétnutí očima působil trochu nesrozumitelně, ale následně se dal „přelouskat“. Zároveň jsem nechtěla, aby připomínal nějaký český dialekt. Promíchala jsem nářečně působící slova (tož, jednonc, bejlí), gramatické chyby, které texty psané nářečím často obsahují („neš“, „aš“, „je“ místo „ě“) a germanismy, ať už existující (fertyk), či vymyšlené (gajsty, zalba). Ostatní životopisy se méři snažila psát spisovnou němčinou, pro povýšení textu je občas proložila francouzským nebo z francouzštiny pocházejícím slovem (elokventní, šarmantní), ale kvůli nedostatečnému vzdělání dělala chyby, pomáhala si dialektem a sem tam použila neobratný výraz. I já jsem tedy v překladu zapracovala do textu chybně napsaná slova (hamba, chválozpěvy, manažér, odzvláštně, namístě apod.), germanismy evokující prostou mluvu (imrvére, lautr, lajsnout si), obhroublejší přirovnání (jako osina v zadku) či neobratné výrazy, kterým jsem ponechala „úderné“ znění jako v originále (... a pak se do toho mordyjánsky rozbušili).

Hlavní postava se v textu častuje výrazy „buzna“ či „bukvice“. Říká si tak sama, tudíž jsem se jejich hanlivým zabarvením nezabývala. Slovo „bukvice“ navíc svým „bukovým“ přesahem zaujalo a nadchlo autora* rku knihy. Podle svého vlastního vyjádření ocení, pokud některý výraz získá v cílovém jazyce přidanou hodnotu a propůjčí textu nový rozměr.

Text obsahuje i skryté odkazy na jiná literární díla a citáty z nich:

- „...tak jako se uvězněním v okenním rámu zbavili černého pavouka“ (s. 109, odkaz na novelu Černý pavouk od Jeremiase Gotthelfa)
- „Octneš-li se v těchto místech, stihne tě, co mně jsi učinil“ (s. 171, citát z českého překladu knihy *Židův buk* od Annette von Droste-Hülshoffové)
- „...a poviju bytosti stvořené z hladu, kvílení a rozkladu“ (s. 175, výraz „kvílení“ odkazuje na stejnojmennou báseň Allena Ginsberga)

Poslední, pátá kapitola, psaná odzadu, je překladem prvotní anglické verze pomocí překladače DeepL, k němuž se autor*ka uchýlil*a záměrně, aby vynikla nedokonalost jeho*její angličtiny. Vyzývá překladače*lký, aby postupovali stejně. V češtině byl ovšem výsledný text místy nesrozumitelný až nesmyslný, někdy překladač sám od sebe doplnil věty, které v originále vůbec nejsou. Musela jsem tedy provést patřičné úpravy. Při překladu domácího řádu ženské trestnice Hindelbank jsem se pro větší autenticitu inspirovala jazykem použitým v domácím řádu c. a k. mužské trestnice v Praze z roku 1889, který je dostupný na stránkách Vězeňské služby České republiky.

„Kniha krve“ je nespoutané, nezařaditelné dílo, úspěšně unikající všem literárním škatulkám. Doufám, že pozornosti českých čtenářů neunikne.

Jana van Luxemburg

Mým ženským mořím

Kdykoli si myslíme, že vytváříme vzpomínky,
zaobíráme se ve skutečnosti formami vývoje.

GILLES DELEUZE & FELIX GUATTARI

We're all born naked and the rest is drag.

RUPAUL

Jsem zakořeněna, avšak plynu.

VIRGINIA WOOLF

Nikdy nešlo o to, jak vypadám,
vždycky šlo o to, jak se cítíš.
Neumíš snést ten pohled:
jak si tu v tvém ohanbí lebedím jako doma.

ALOK VAID-MENON

Prolog

Například „to“ nikdy nezaznělo přímo ode mě. Párkrát se prostě s nalíčeným obličejem stavím na kafe, s sebou křabičku pralinek Lindt & Sprüngli (tu střední, ne malou jako obvykle), později se objevím v sukni u vánoční tabule. Je mi jasné, nebo alespoň předpokládám, že to víš od máti. „To“. Musela ti „to“ říct ona, protože mně „to“ nešlo přes pusu. Patřilo to k věcem, u kterých si člověk neporučí. Ode mě se „to“ dozvěděl táta, ten „to“ řekl mámě a máti „to“ určitě řekla tobě.

Další věci, o nichž jsme spolu nikdy nemluvili: mámino ohromné mateřské znaménko na hřbetě levé ruky, tíha, kterou táta — kdykoli se vrátil z práce — přivlekl s sebou domů; přivlekl ji jako promáčené, tlející tělo kapitálního jelena; tvoje hlasité mlaskání, tvůj rasismus, tvoje truchlení po smrti dědy; tvůj špatný vkus, co se týče dárků; milenka, kterou měla máti, když mi bylo asi sedm, stříbrný kruh do ucha, co od ní máti dostala na rozloučenou, připomínal protáhlou slzu kanoucí z jejího lalůčku skoro ke klíční kosti, když si ho máti nasadila, aby provokovala tátu; nepočítaně hodin, kterých jsem jako dítě strávilo — v domnění, že se nikdo nedívá — tím, že jsem náušnici nechávalo klouzat z jedné dlaně do druhé a nastavovalo ji proti slunci tak, aby vrhala na stěny ohnivý obrazce, moje neodolatelné puzení si ten kruh nasadit, můj nesmlouvavý vnitřní hlas, který mi to zakazoval, moje nevýslovné přání mít vlastní tělo, matčina nepopsatelná touha procestovat svět. Nikdy jsme spolu neprobírali politiku, literaturu, třídní společnost ani Foucaulta, nikdy nepadlo ani slovo o tom, že máti po mém narození přerušila dálkové studium a nedotáhla to k maturitě. Náš hovor se

nikdy nestočil na to, že ti začaly růst vousy, když jsi čekala mámu, že se tomu říká hirsutismus, nikdy ses nesvěřila, jak jsi to řešila, jestli ses holila, používala depilační vosk, nebo ty tmavé chlupy vytrhávala pinzetou, jestli bereš antiandrogeny na zablokování testosteronu — kterého tvoje tělo „produkuje nadbytek“ —, nikdy jsme neprobírali, jak se na tebe dívali ostatní, jak hrozně ses musela stydět, o studu jsme se ostatně nebavili nikdy, ani o smrti, ani o tvou smrti, ani o tvou narůstající zapomnětlivosti, často jsme si prohlíželi rodinná alba a nevynechali jedinou fotografii, ale nikdy nepadla ani zmínka o tom, jak směšně vypadá děda na fotkách buršáckého spolku, jak na nich s ostatními komicky vypíná hrud a široce rozkročený se šklebí do objektivu; nikdy nepřišla řeč na dívku, která se do určitého věku jako přízrak objevuje ve všech albech, většinou s tebou za ruku, někdy se drží některého z pěti bratrů, ne, nikdy jsme nemluvili o tom, kam zmizela tvoje nejmladší sestra Irma. Nikdy jsme se nezamýšleli nad tím, jestli i jiné rodiny musejí s takovou námahou předstírat, že jsou jako ostatní, nikdy jsme spolu nedebatovali o normalitě, heteronormalitě, queer lidech, nikdy jsme se nebavili o třídách, o takzvaném „třetím“ světě ani o tajemně spletitém podhoubí, mnohem rozměrnějším a jemnějším, než si umíme představit, nikdy jsme si nevyprávěli o všech těch cestách, které pro nás má tenhle svět v záloze, chystá nám je, abychom mohli prchnout sami před sebou, cesty plné zákrut, cesty ve stínu majestátních topolů, liduprázdné cesty bez konce, které obtácejí tenhle svět jako příze klubíčko, ale zato jsme si povídali o cestách, které nesou společný název „svatojakubská“.

Před několika týdny jsme spolu seděli na kanapi, ukazovalas mi jedno z fotoalb. Snažím se předstírat stejný zájem jako už

desetkrát předtím, kdy jsi stejné fotky komentovala stejnými slovy. Prohlížíme si fotku tvojí matky, čekala na ní tebe, tahle fotka mě zprvu docela překvapila, protože zachycuje nahou ženu, v maloměstáckém rodinném albu z roku 1935. Vtom přerušíš proud řeči, podíváš se na mě a zeptáš se: „Proč tam vlastně nikde nejsi?“

Sedím za psacím stolem u sebe v Curychu, je mi šestadvacet, pomalu se stmívá, nastává jeden z těch večerů, které jsou ještě zimní, ale ve vzduchu se už tetelí jarní vůně hebká jako samet: voní po květech kaliny, přeslazeně a růžovobíle; po lidech, kteří zase začínají běhat a vláčí za sebou přehnaně čistými ulicemi pach svého potu. Já běhat nechodím. Sedím tu a koušu si nehty, nepomáhá ani hořký lak proti okusování, nepřestávám, dokud neokoušu bílý okraj, ale to mi nestačí, urputně zatlačuju okraj nehtu dál do masa. Už půl roku dělám tuhle ultranudnou práci ve státním archivu, celý den trčím mezi regály hluboko pod zemí, katalogizuju složky dávno zemřelých pacientů*tek, nemusím se s nikým bavit, mám tu pohodu, není na mě vidět, nechávám si narůst vlasy, přijdu domů a sednu si k psacímu stolu, odkud vidím na buk v sousední zahradě, vyvolává ve mně vzpomínky na buk červenolistý, náš buk, mohutný strom s krvavě rudými listy uprostřed naší zahrady. A píšu. Když mi kamarádi*dky Dina a Mo, kteří*ré taky zrovna někde sedí a píšou, píšou „Nechceš zajít na skleničku?“, neodpovídám. Pokouším se psát, a jakmile mi to přestane jít, jakmile začnu moc zabředávat do mělčin minulosti, vstanu a jdu se oholit, dám si sprchu a na kole vyrazím do okrajových částí města, vnějších sukní, jak říkají Angličani*ny, slídím kolem benzinek a fotbalových hřišť, bloumám před fitky, tmu noční aglomerace ozařuje bledé světlo Grindru, ukazuje mi jako pochodeň

cestu k mužům, které hledám, které potřebuju, které nechávám, aby mě použili, od kterých si za přístřeškem pro kola nechávám vyhrnout sukni a kterým dovoluju se do mě zasunout, rychle a bez emocí, těch mám ostatně dost, o víc už vážně nestojím, potřebuju konečně pořádnou tvrďárnu. Jednou se tisknu k rezavé mříži předměstského fitka, jindy hledám oporu u zábradlí schodiště potemnělé tribuny, a *last, but not least* tak dlouho narážím obličejem do dveří kumbálu ostrahy, až mě moje vlastní emoce zarazí zpět do těla, vracím se domů, v sobě cizí semeno a na sobě pach cizího chlapa, pocit tepla v prázdném nitru, který mi vydrží po celou zpáteční cestu. Doma jdu na záchod, znovu se oholím, podpaží, nohy, třísla, pokaždé se děším, že se v noci probudím a budu cítit někým jiným, ještě jednou na záchod, beze zbytku vyplavit cizí semeno, pak vysprchovat, vydrhnout pemzovou houbičkou, namazat krémem. Kůži mám z věčného holení podrážděnou. Znovu si sednu ke stolu, na dohled buku, a teprve teď si uvědomím, že ti celou tu dobu píšu. Když nepíšu, tak si čtu nebo rozvažuju, že se svým tělem vyrazím na svatojakubskou pouť, uvažuju, že půjdu tak dlouho, dokud si důkladně nepročistím hlavu nebo nedojdu až do Santiaga de Compostela nebo k moři, a zvažuju, zda to celé vůbec podniknu.

Nikdy jsme nemluvili o tom odpoledni, kdy jsi nedokázala trefit domů a mámě pak volala policie. Nikdy jsme se nebavili o tom, že tě dáme do domova, a když jsi před měsícem prodělala těžkou ataku a probudila ses na klinice a sháněla ses po svém balkonu s výhledem na Bern, máti řekla: „Ten přece strhli, už nebyl bezpečný.“ — „No jo, máš pravdu,“ odpovídělas a zasmála ses sama sobě, na můj vkus až moc hlasitě, a pak ses rozpovídala o muškátech, které ten balkon zdobí.

Matčina zbabělost, ta neschopnost říct ti pravdu, mě tenkrát v první chvíli pořádně vytočila, načež mě její nenadálá starostlivost dojala víc, než mi bylo milé. Najednou z ní byla *starostlivá dcera*, jenže ze mě, máti, ze mě žádná *caring daughter* nikdy nebude, nedělej si iluze, a naše rozloučení bylo chladnější než jindy. Nemluvíme o velké pravděpodobnosti, že během následujících šesti měsíců budeš zápolit s další atakou („zápolit s atakou“ — tahle doktor*kovská mluva, jako by ses té atace vědomě postavila na odpor), a mlčíme o velké pravděpodobnosti, že ti tahle ataka vymaže z paměti poslední zbytky vzpomínek.

Teď je noc a já si představuju, jak stojíš na klinice u okna pokoje a díváš se tmě do tváře, tak jako já. Cítím, jak se pomalu vytrácíš. Milá babičko, než úplně opustíš svoje tělo nebo se ti navždy zavřou dveře ke vzpomínkám, chci ti ještě něco napsat.

Chci ti říct, že jsem se tě jako dítě bálo, třeba když jsem tenkrát rozbilo tu sklenici s čerstvě uvařenou malinovou marmeládou, o níž sis myslela, že ji rozbila máti, a ta opravdu vzala vinu na sebe, aby mě ochránila, a tys ji pak zpucovala jako malou holku. Dodnes mě kvůli tomu hryže svědomí, vůči vám oběma. Zajímalo by mě, co se stalo s pratetou Irmou, s děvčetem, které se tě v rodinných albech drží za ruku a pak náhle zmizí. Chci si umět představit, jaké to bylo, být tebou: obyčejnou ženskou z nižší střední třídy ve Švýcarsku dvacátého století. Chci pochopit, proč si skoro nevzpomínám na dětství, a pokud přece, tak jenom na tebe. Chci najít nějakou řeč, v níž se tě budu moct zeptat: „Kdo jsou vlastně ti moji?“ Chci vědět, jak jsme přišli k tomu sajrajtu, co nám koluje v žilách.

Bylas příliš hlučná, příliš panovačná, příliš netaktní, nikdy jsi nikoho nevyslechla, poslalas mi peníze a přiložila lístek s poznámkou: „Víš, že můžeš kdykoli přijít.“ Mrzí mě, že nejsem příkladné vnouče. Moje zjemnělost si s jemnocitem moc nerozumí.

Milá babičko. Když na tebe myslím, napadají mě všechny ty věci, které jsme si nikdy nemohli a nemůžeme říct. Vzpomínám si, jak jsi s patřičnou hrdostí používala v bernské němčině slova převzatá z francouzštiny, a třebaže té hrdosti rozumím, je mi silně proti srsti. Francouzštinu nám přece vnutil Napoleon, byla to řeč našich okupantů, řeč kultivovaných, leč barbarsky se chovajících dobyvatelů. Kromě jazyka tu prosadil pár zákonů a na oplátku nám ukradl pověstný bernský státní poklad. Několik set miliard, přepočteno na současné švýcarské franky (z francouzského „franc“!). Umořil tím svoje dluhy a financoval tažení do Egypta. Víím, že tu teď představím výlev bílé privilegované osoby, my Švýcaři*ry jsme navíc od konce devatenáctého století sami*ý mistry*němi světa ve finančních machinacích. Jenže Napoleonovo loupežné tažení vyvolalo na počátku devatenáctého století hromadnou emigraci a jeho dopady švýcarský daňový systém pocítoval až do dvacátého století: obyvatelé*ky Bernu totiž nikdy předtím žádné daně neplatili*ý. Připadá mi proto hodně zvláštní, že se pyšníš odkazem muže, který nese spoluvinu za tvoji chudobu.

Napoleonovy stopy, dodnes přítomné v tvojí mluvě:
synovec je pro tebe Nöwö, což pochází z francouzského
le neveu
a další příklady:
syn — Fiseli — le fils

nočník — Potschamber — le pot de chambre
spodnička do zvonu — Gloschli — od slova cloche (zvon)
obal na květináč — Gaschpo — le cache-pot
omyvatelný ubrus — Lawettli — od slova laver (omývat)

Vyprávělas mi o známé bernské figurce, madame DeMeurron: první ženě ve Švýcarsku, která řídila auto, bohaté měšťance, používající téměř výhradně francouzská slova, aby každý viděl, jak je nóbl. Její „er“ nedrnčelo jako u „špinavých“ koželužů z chudinských čtvrtí, ale hezky po francouzsku vibrovalo vzadu na patře. „Stále prrrracujete, nebo už jste někto?“ parodovala jsi její mluvu, „er“ sis vytahovala až odněkud z paty, hrozně jsi přeháněla a zubila ses u toho na celé kolo. Ta věta mi vrtala hlavou. Jak někdo může dosáhnout lepšího společenského postavení, když nepracuje? (Skutečnost, že se tučný kapitál pouze dědí a práci se získat nedá, byla tenkrát naprosto mimo moje chápání, na rozdíl od pohádky „z umývač*ky nádobí milionářem*kou“, kterou se tak rádi*ý navzájem krmíme.) Začínáš zapomínat všechno, co se událo po tvých padesátých narozeninách. Pozvolna se vytrácíš. Tvoje francouzština však zůstává. Vnímám, jak jsem ti blízko, když ti píšu, a myslím na to, jak daleko k sobě máme, když se vidíme „naživo“. Jak mluvíš o tom, že by ses jednou chtěla vydat na pouť do Santiaga de Compostela, jak by to potěšilo máti a panenku Marii a jak bys — po té dlouhé, předlouhé cestě — s blaženým výrazem skočila do Atlantiku, rovnou v šatech. Vidím tě před sebou, jak bez přestání mluvíš, o čemkoli, o slevách v supermarketu, o dnech, kdy tam můžeš nasbírat dvojnásobný počet bodů. Bojíš se ticha. Vzpomínám si, jak jsi mě po smrti dědečka — aby ses s tou ztrátou nemusela vyrovnávat — neustále opečovávala. Ne, jinak, já osobně si na to nevzpomínám. To jsou matčiny vzpomínky.

V jazyce poděděném po tobě, tedy v mojí mateřštině, se matka řekne MEER, což znamená moře. Takže se vlastně říká MOJE MOŘE. Odkoukali jsme to z francouzštiny, ze slova mère. Prostě méri. Otec je PEER jako père. Tedy pér. A babička tím pádem GROSSMEER neboli VELKÉ MOŘE. Grosméri. Ženy mého dětství představují živel, oceán. Vzpomínám si na matčiny nohy, na to, jak jsem je jako dítě objalo, zvedlo hlavu a řeklo: TY JSI MOJE MOŘE. Vzpomínám si na ten pocit, být doma, být mezi svými. Láska mých „moří“ byla silná, nedalo se jí uniknout, nedá se jí uniknout, člověk musí plavat celý život, aby se dostal z vody ven.

V řeči poděděné po tobě, tedy v mojí „mořštině“, existují jen dvě možnosti, jak být tělem. Vyrůstání s němčinou na jazyku mě neustále nutilo řadit se do dvojstupu jako ve školce.

V jazyce naučeném od tebe, tedy v MOTHER TONGUE, vůbec netuším, jak o sobě psát. Tady uvnitř je matčin jazyk a zvenku tvoje oči a já — myslím — já myslím — já tělo, moje tělo, moje tělesnost? Tady sedí moje písíci Já, a pak je tu dítě, moje dřívější Já, které stojí před dvojstupem a musí se teprve zařadit. To dítě prostupuje celou moji bytost, tak jako Země zcela ovládá Měsíc, ovšem při psaní mezi námi musím rozlišovat, protože jinak mě moje dětství, protože jinak mě moje dětské tělo, protože jinak mě spláchne příval z minulosti.

Ani mořština však není jednoduchá: je plná záludností, nebo spíš pochybných praktik — ženy jsou často středního rodu, jako neživé předměty. Jako to MOŘE. Dospělí — včetně matek — tak mluví úplně běžně: *to* děvče, *to* děvčátko, *to* holčí. Bez ohledu na to, zda jde o Aničku, Bětku, nebo třeba Regínu. I děti jsou předměty, roztomilé a malinké jako kávová

lžička: *to dítě, to děťátko, to robátko, ať je to Hanička nebo Honzík. Vzpomínám si, že mě tohle zpředmětňování hrozně rozčilovalo. Nechtělo jsem být předmětem, ale člověkem, a velkým. Být velký znamenalo mít pohlaví, mužské pohlaví. Jako ženě by mi hrozilo, že zůstanu předmětem, nebo se změní v oceán. A to jsem nechťelo.*

Když na tebe myslím, grosméři, vidím v duchu jídelnu v našem supermarketu, kam jsi mě vzala, kdykoli jsi mě chtěla pozvat do „restaurace“, představuji si pramoře, z něhož unikly první bakterie a které bylo opravdu teplé, téměř přesně třicet sedm stupňů Celsia, myslím na méři a na život, kterého se kvůli mně vzdala, na život, kterého ses vzdala ty kvůli méři, myslím na to, že tě právě propustili z kliniky, že zřejmě zase stojíš na balkoně a rozzlobeně si prohlížíš napůl uschlé muškáty, myslím na všechny ty dopisy, které ti nikdy nenapišu. V jednom z nich se vousatá dáma vydává z Ostermundigenu do Santiaga de Compostela. V půli cesty potkává mladého člověka, také s vousy, širokými rameny, hlubokým hlasem, v sukni a s očima zvýrazněnýma kajalovou linkou, neprohodí spolu ani slovo, jdou mlčky vedle sebe směrem k moři a mezi nimi víří pozůstatky, naplaveniny usazené v jejich dlouhých stopách, zvolna mizejících v pološeru.

1

Hledání naplavenin

Grosméri, nesněž mě.

Ženské pohlaví, které mi bylo přiděleno při
porodu, nechci. Nechci ani mužské pohlaví,
které mi slibuje transsexuální medicína a stát
mi ho nakonec povolí, pokud se budu chovat,
jak se sluší a patří. Nic z toho nechci.

PAUL B. PRECIADO

Genderová binarita je jako host, který
přijde dřív, než prostřete stůl.

ALOK VAID-MENON

Rána je území hojení.

TABITA REZAIRE

I think you have to take me for me.

HARRY STYLES

Grosmériny ruce

Grosmériny ruce připomínaly živé tvory. Byly neustále v pohybu. Svoji neúnavností se podobaly myším, myším bez srsti, ale s kůží drsnou jako popraskaný asfalt. Vypadaly jako pavouci, s kloubovitýma nohama vybíhajícíma z těla na všechny strany; byly uvězněné v té drsné kůži a vytrvale se snažily grosméri uniknout, hmataly kolem sebe jako slepci, kteří teprve nedávno přestali vidět. Lačně se vrhaly na brambory a chtivě je loupaly. Popadly kávovou lžičku, aby vynesly cukr do hrnku s kávou — ano, ten pohyb vážně připomínal vytahování něčeho vzhůru. Takový podivný pohyb, který se k titěrné lžičce vůbec nehodil, jako by grosméri ani nepostřehla, že už nesklízí brambory, ale nabírá krystalky cukru. Polovina těch drobných krystalků proto pokaždé skončila na červenobíle kostkovaném ubruse. Kávová lžička byla pro tyto ruce cizí slovo. Směšně jemné zdobení a kudrlinky na rukojeti. Nadbytečnost. Nadbytek. Teprve když jsem jako dítě v jedné disneyovce vidělo elegantní Pařížanku v rukavičkách, jak distingovaně dvěma prsty (palcem a ukazováčkem, s odtaženým malíčkem) nese lžičku k šálku s kávou, uvědomilo jsem si ten rozdíl. Propast mezi grosméri a světem, který mě přitahoval. Grosméri lžičku pokaždé drapla celou rukou jako lopatu. Artrózou zbytnělé klouby mi připomínaly očarované šípkové keře z Disneyho *Šípkové Růženky*. Ty sukovité haluze. Sto let ustrnutí v čase.

Nikdy nezapomenu, jak se do mě grosmériny ruce pokaždé zabořily. V mých vzpomínkách jsou její ruce tak osamocené; jedna proto neustále chytá druhou, druhá se zatíná do té první, bez přestání něco hledají, shánějí, co by mohly držet, sá-pou se po mých ručičkách a nožičkách a nelítostně mě hladí.

Svoje dětské ruce a nohy si vůbec nevybavuju, jenom onu nepříjemnou drsnost a vědomí, že musím vydržet, protože grosméri to potřebuje.

Grosmériny nohy

„Mám nohy jako chlap,“ prohlašovala často grosméri, hrdě, vzdorně, omluvně, neurčitě. Její nohy byly obrovitánské, palec se velikostí mohl měřit s menší pěstí, a po stranách měly napuchlé klouby, kterým s povzdechem říkala haluxy. Jako dítě jsem se strachem čekalo, kdy z nich jednoho dne vyraší další prst. Díky grosmériným chodidlům vím, že jednotlivé části těla jsou živé bytosti, které člověku dělají naschvály, jsou úplně jiné než jejich nositel*ka, jiného pohlaví, mohou být i jiného druhu. A že vztah k vlastnímu tělu se možná v těle vytváří, postupem času se však šíří do volného prostoru.

Grosmériny dečky

Na všech kusech nábytku ležely všelijaké dečky, ubrusy, koberečky, látky a textilie nejrůznějšího druhu a každou chvíli některá z nich sklouzla. Háčkované, pletené, vyšíváné. Pohovku pokrýval ohromný ručně háčkovaný bílý přehoz. Grosmérina chloubka. Pokaždé, když jsem se jako dítě na pohovku posadilo nebo se jí jen dotklo, už grosméri přehoz upravovala. Musel perfektně přiléhat. Grosméri neustále přecházela z místnosti do místnosti a urovnávala dečky na všech

stolech, stolcích, komodách, psacích stolech a policích. Nikdy nebyla úplně spokojená. Celý byt se halil do nejrůznějších látek, které nikdy neladily s okolím. Myslím, že grosméři připomínaly, že už není chudá. Neustále, nemile a tíživě. Její ruce však byly na upravování jemných deček stále příliš hrubé.

Grosméřiny truhličky

Vzpomínám si na grosméřiny krabičky: její TRUHLIČKY. Když umřel prospér, procestovala grosméři kus světa a odevšad si přivážela krabičky, ze dřeva, kamene, skla, slonoviny, plastu, kostí, drátu, oceli, mědi, stříbra, jantaru, kůže, plsti. Krabičky měla rozestavěné všude po bytě na dečkách a všechny do jedné byly prázdné a zavřené. Jejich prázdnota mě zneklidňovala. Když spolu méři a grosméři popíjely kávu, vyrazilo dítě na obchůzku, chodilo po bytě a míjelo truhličky s výrazem, s jakým se míjejí lidé nekalých úmyslů. Člověk jde rychle, ale aby to nevypadalo, že jde moc rychle, a dívá se tak, aby si druzí nevšimli, že se dívá. Truhličky pohled opětovaly. Svrbívaly mě prsty. Ještě dnes cítím prázdnotu truhliček v tom nepatrném hrbolku, kde nehet přechází v kůži. Při lakování ho vždycky přetřu, ačkoli to nepatří k dobrému zvyku, zvyku manikérů*ek, OKRAJ NEHTU SE VYNECHÁVÁ, ale mně tenhle okraj připomíná vlnu z minulosti, která se tříští o břeh zálivu. Poselkyni ze země mezi řekami, kterou chci zatřít.

Jako dítě jsem bylo posedlé myšlenkou dávat do truhliček potají nějaké věci, cokoli: oblázky, listy, vlasy, ukousnutý nehet — jen aby nebyly tak hrozivě prázdné. Bylo mi ovšem

jasné, že se to nesmí a že grosméři by okamžitě poznala, kdo ten nevyslovený zákaz porušil.

Ty truhličky jsem jako dítě vnímalo, aniž bych jim rozumělo. Tušilo jsem, že představují grosmérino obnažené nitro. Truhličky byly její spojenkyně: grosméři v nich přechovávala malé odstřížky své prázdnoty. Navenek se chovala mile, ale na její velký poklad se nesmělo sáhnout. „Jednoho dne všechno zdědíš,“ říkala, a mě z toho pokaždé zamrazilo.

Dítě

Píšu o „grosméři“, jako bys byla postavou z románu, grosméři. Jako bys nebyla mojí nedílnou součástí, jako by bylo možné si od tebe vytvořit odstup. Tenhle postoj ovšem potřebuju. Musím mít možnost nakládat s tebou jako s literární postavou, jinak nenapíšu věci, kvůli kterým píšu. Původně byl v plánu pohled do minulosti, ale jednotlivé úryvky často sklouzávají do přítomnosti a zase se vracejí, splývají.

Sebe jako dítě si skoro nepamatuju. Přesněji řečeno: nevybavuju si svoje dětské tělo. V době, o níž píšu, ještě žádná tělesná schránka neexistovala. Mnohem dříve než s tělem si sebe samo spojuju s vnímavostí, s křehkostí pod výhrůžně trčícími břichy, s blouděním mezi nohama dospělých jako mezi mohutnými kmeny pralesních stromů, s jemností v kontrastu s drsným povrchem, asfaltem nebo třeba grosmérinými rukama. Moje osoba ještě neexistovala; bylo tu moje běhání, ale nemělo nohy; byl tu vítr, který člověka při běhu ovívá, ale neexistoval obličej ani týl či záda, které by ten vítr mohl

cítit; byla tu jásavá euforie, kterou běhání vyvolává, ale chybělo břicho, v němž by radostné rozechvění šimralo. Tělo, to měli ti druzí. Vypravuju si grosmérino vrásčité tělo, jež mi nahánělo hrůzu, pérova stehna a penis, mérina prsa a vlasy. Jako by mi byl povolen přístup jen k některým fotkám a zbytek přede mnou střežilo tělo fotoaparátu.

„Tělo fotoaparátu“. Taková hloupá metafora. Vidím, že kolem zásadních věcí jenom tiše našlapuju, sahám do minulosti a vytahuju samé ožužlané vyčpělosti. Ale co je vlastně zásadní?

Pamatuju si svoje zuby, mléčné zuby, které však jako by do mého těla nepatřily, jednoho dne se začaly viklat a daly se vytrhnout. A pak na prsty u nohou, jak — když se člověk v noci probudí — vyčuhují zpod peřiny a měly by se schovat před příšerami číhajícími pod postelí. Každonoční dilema: přikrýt prsty peřinou, aby byly v bezpečí; musí se to ovšem udělat pomalu a nenápadně, jinak si příšery všimnou celého těla a sežerou ho. Nebo nechat prsty venku, příšery je sice dozajista schramstnou, ale zbytek těla nechají na pokoji... Prostě neřešitelné dilema.

Obojí — prsty u nohou i zuby — jsou části těla, o které časem přijdu a které mi později nějakým zázrakem dorostou.

Grosmérina ústa

Grosmérina ústa připomínala krajinu v neustálém, zrychleném pohybu. Grosméři bez přestání mluvila, a pokud nemluvila — při jídle, pití nebo sledování televize —, vyluzovala její ústa všemožné myslitelné zvuky, například mlaskání,

kašlání, kuckání, srkání, prskání, hlasité olizování rtů, ohmátávání mezizubních prostor jazykem a dolování zbytků jídla.

Grosméri nedala ani ránu bez rtěnky oblíbené barvy starších žen, něco mezi signální červenou a barbínovskými růžovými, která ovšem zanechávala stopy na zubech, což grosméri řešila tak, že si je důkladně otírala bílým bavlněným kapesníkem. Tím se setřela i rtěnka a grosméri rty pokaždé přetřela znovu, jenomže barva neustále ustupovala — jako moře při odlivu. Grosmérina ústa, rozbrázděná drobnými vráskami, připomínala zvětralé skalisko plné trhlin. Dítě se divilo, jak je něco takového možné, postavilo se před zrcadlo, uchopilo oběma rukama vlastní hladké rty a bylo si jisté, že grosmériny rty trpí nedostatkem pozornosti, proto jsou tak rozpukané. Jemu by se tohle nestalo. Dávalo by si pozor, aby jeho rty nepopraskaly, nikdy, staralo by se o ně. Nad grosmérinými rty byly drobné otvůrky, z nichž vyrašily tmavé vousky, když byla těhotná s méri. Dítě mělo jasno: grosméri drží při životě její ústa, stroj, který se nikdy nezastaví.

Grosmériny zuby

Grosméri nikdy nevyhodila ani kousek chleba. Když k ní přišlo dítě, koupila čerstvý. Ten dala dítěti. Tvrdý jedla sama. **NEEXISTUJE TVRDÝ CHLEBA, ŽÁDNÝ CHLEBA NENÍ TVRDÝ.** Tvrdý chléb jí křupal mezi zuby. Na ty byla grosméri pyšná. „Moji rodiče přišli o zuby už ve třiceti,“ říkala — zdůrazňovala vždy, když mluvila o zubech, o jídle, o nemocech, o hygieně, o tom, jak bylo dřív. „Moje méri byla tak pyšná, že nám mohla zaplatit zubaře, to si vůbec nedovedeš představit,“